

ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ ІНДОНЕЗІЇ ЩОДО МІЖНАРОДНИХ РЕЖИМІВ В ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ

У статті досліджується багатостороння дипломатія Індонезії щодо міжнародних режимів роззброєння, нерозповсюдження та експортного контролю на глобальному рівні. Автор розглядає концептуальні засади і практичні напрями реалізації політики Джакарти в даному питанні в контексті подолання загроз міжнародній безпеці. Особлива увага приділена ролі групової дипломатії Руху неприєднання у формуванні позиції Індонезії.

Ключові слова: міжнародна безпека, багатостороння дипломатія Індонезії, міжнародні режими, роззброєння, нерозповсюдження, експортний контроль.

Сьогодні проблематика функціонування режимів роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї займає пріоритетне місце в міжнародному порядку денному, оскільки становить одну з *головних проблем міжнародної безпеки*. Існуючі міжнародні угоди та спеціалізовані організації хоч і обмежили поширення зброї масового знищення, однак не спромоглися повністю зупинити цей процес. Загроза застосування такої зброї в регіональному або навіть глобальному масштабі є зараз більш реальною, ніж в роки «холодної війни», що значною мірою зумовлено небезпекою потрапляння її в руки терористичних угруповань. Відтак, успішність протидії такій тенденції залежить від сучасних позицій, підходів та практичних дій як традиційних провідних держав світу, так і нових центрів сили, одним з яких є Індонезія.

У науковому сенсі сучасна дипломатія Джакарти на міжнародних багатосторонніх переговорах у контексті проблеми забезпечення міжнародної безпеки, на наш погляд, є недостатньо дослідженою. Проведений *огляд наукової літератури* засвідчив те, що переважна більшість наукових досліджень, присвячених багатосторонньому формату реалізації політики Індонезії в безпекових структурах глобального рівня, стосується переважно зовнішньополітичних підходів Індонезії щодо проблеми реформування ООН, насамперед Ради Безпеки (Шехар Вібаншу [1], Рейд Ентоні [2]) та особливостей залучення Індонезії до сучасних миротворчих операцій під егідою ООН (Віхарта Шарон [3], Кап'є Девід [4]). Разом з тим, конкретні питання і проблеми функціонування міжнародних режимів, що стоять сьогодні на порядку денному, успішне вирішення яких багато в чому залежить від країн на зразок Індонезії, не отримали детального опрацювання. Щодо українських наукових розвідок, то даний вектор зовнішньої політики Індонезії в них взагалі не висвітлюється. Таким чином, одним з *проблемних питань, що потребує свого вивчення*, є роль Індонезії у питанні міжнародного регулювання процесів роззброєння, розповсюдження та експортного контролю в поєднанні з груповою дипломатією Руху неприєднання, активним членом якого є країна. У зв'язку з цим метою статті є концептуальні засади, практичні напрями реалізації та суперечливі аспекти багатосторонньої дипломатії Джакарти в контексті розв'язання зазначеної проблеми.

Дослідження багатосторонньої дипломатії Індонезії в даній сфері є цікавим з тієї точки зору, що Індонезія посилила свій вплив в якості миротворця та посередника в міжнародних відносинах, особливо в питаннях роззброєння та нерозповсюдження. Це було продемонстровано, зокрема, в ході обрання у 2012 р. Індонезії головою першого комітету на 67-ій сесії Генеральної Асамблеї ООН, у зв'язку з чим уряд країни вважає, що його роль полягає у тому, щоб виступати мостом між різними групами інтересів в ООН, що можливо завдяки визнанню державами-членами ООН поміркованої позиції країни, а також її зобов'язань щодо принципів багатосторонності. Крім того, ключові ядерні гравці нерідко залучають Індонезію для налагодження взаємодії з іншими країнами, що розвиваються, які відстоюють безкомпромісний підхід в безпекових питаннях [5].

Для Індонезії, як і для Руху неприєднання, всеосяжний, недискримінаційний і збалансований підхід до міжнародної безпеки полягає у вирішенні питань, що стосуються роззброєння, обмеження і контролю над озброєнням в рамках багатостороннього процесу під міжнародним наглядом. З точки зору цього підходу, Рух має на меті «загальне і повне роззброєння, яке повинне бути досягнуте протягом визначеного періоду за рахунок ліквідації всіх ядерних арсеналів і всіх інших видів зброї масового знищення, а також шляхом поступового і збалансованого скорочення звичайних озброєнь» і вважає Конференцію з роззброєння «єдиним багатостороннім органом з переговорів у сфері роззброєння» [6].

Ця базова позиція була постійно повторюваною темою всіх зустрічей Руху неприєднання на вищому рівні та цілого ряду пов'язаних з цим питань. По-перше, це зумовлено тим зростаючим обмеженням, яке, на думку Руху, накладається на членів угруповання ядерними державами щодо отримання доступу до ядерних матеріалів, обладнання та технологій для мирного використання ядерної енергії в країнах, що розвиваються. Будь-які побоювання, що така передача технологій може призвести до ще більшого ядерного розповсюдження, є для Руху та Індонезії питанням, яке має вирішуватись через багатосторонні зобов'язання і механізми контролю [7, s. 35].

Другою наскрізною темою є створення «більшого балансу в звичайних озброєннях та накладання обмежень на виробництво і придбання звичайних озброєнь, а також, в разі необхідності, їх поступового і збалансованого скорочення...». Це в поєднанні із закликом до «скасування «односторонніх і дискримінаційних заходів, введених в деяких промислово розвинених країнах, для запобігання процесу передачі і отримання оборонного матеріалу членам Руху неприєднання та іншим країнам, необхідного для задоволення їх вимог самооборони» [6]. Під час саміту в Гавані у 2006 р. ця подвійна стратегія заклику до скорочення звичайних озброєнь промислово розвиненими країнами і полегшення придбання такої зброї позаблоковими країнами була підтверджена, нібито, в інтересах міжнародного миру та безпеки, хоча більш точним трактуванням є те, що вона спрямована на забезпечення більшої збалансованості військової могутності між промислово розвиненими країнами та членами Руху неприєднання [7, s. 46].

Третя тема пов'язана зі зростанням стурбованості з приводу незаконної передачі, виробництва і розповсюдження стрілецької зброї та легкого озброєння (SALW) і їх «надмірного накопичення і неконтрольованого поширення в багатьох регіонах світу» [7, s. 52]. Міжнародні спроби створення механізмів контролю над незаконними постачаннями та торгівлею мають на даний момент досить скромні результати і навіть в разі законних операцій більшість держав схильні все ще чинити опір досягненню прозорості угод. У 2006 році спроба Конференції досягти згоди серед держав з приводу імплементації Програми дій ООН щодо запобігання, боротьби і викорінення незаконної торгівлі стрілецькою зброєю та легким озброєнням у всіх її видах та проявах закінчилась невдачею [8].

Для Руху неприєднання рішення цієї проблеми полягає в обмеженні постачань стрілецької зброї та легкого озброєння урядам або суб'єктам, уповноваженим урядами, а також в накладанні правових обмежень на незаконні операції [7, s. 57]. Першою перешкодою на шляху до реалізації цієї пропозиції є участь урядів у підтриманні незаконних ринків через проведення операцій ними самими або особами чи структурами, які ними спонсоруються, для реалізації прихованих інтересів. Друга перешкода полягає у тісному взаємозв'язку між транснаціональною організованою злочинністю, внутрішніми збройними конфліктами та слабкими і корумпованими урядами, чого не позбавлені самі країни-члени Руху неприєднання [9, s. 19].

Індонезія виявляє великий інтерес до створення міжнародних рамок для попередження незаконної торгівлі стрілецькою зброєю та легким озброєнням, оскільки країна є дуже вразливою в цьому питанні у зв'язку з великою протяжністю узбережжя, географічними особливостями, а також безпековими викликами, такими як місцеві конфлікти в деяких регіонах [10]. Тим не менше, варто відзначити, що країна на даний момент не готова підписати та ратифікувати Договір про торгівлю зброєю, який вступив в

силу 24 березня 2014 р. Вважаючи його таким, що забезпечить дотримання прав людини, країна, однак, має сумнів щодо об'єктивності зазначених в тексті термінів. Наприклад, наявність «серйозних та систематичних» порушень прав людини повинна узгоджуватись спільно експортерами та імпортерами, а термін «внутрішня нестабільність» може мати різне трактування та бути політизованим. Окрім того, даний Договір може вступити у суперечність з законом Індонезії про оборонну промисловість, згідно якого країна не може здійснювати операції з купівлі зброї з іноземними урядами або приватними суб'єктами, які можуть накласти обмеження на характер і мету застосування імпортованого військового обладнання [11]. В даному випадку Джакарта знаходить підтримку серед інших країн, що розвиваються, в тому числі членів Руху неприєднання, позиція яких полягає у тому, щоб ратифікація договору не вплинула негативним чином на право країн забезпечувати власну безпеку індивідуально чи колективно [12, s. 3].

Дипломатія Індонезії, як і країн-учасниць Руху неприєднання спрямована на повне знищення ядерної зброї, а тому держава завжди надає підтримку зусиллям міжнародного співтовариства щодо сприяння нерозповсюдженню і ядерному роззброєнню, підкреслюючи важливість багатосторонності як основного принципу в переговорах та наполягаючи на досягненні цих цілей відповідно до міжнародного права і в рамках ООН [13]. Індонезія дотримується давнього зобов'язання щодо виконання трьох основних елементів ДНЯЗ, про що свідчать провідні ролі, які вона відіграє, в тому числі, здійснюючи координацію робочої групи роззброєння і нерозповсюдження Руху неприєднання з 1994 року, виступаючи співголовою конференції за статтею XIV Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ) у 2013-2015 рр., головою Конференції держав-учасників і держав, які підписали договори про створення зон, вільних від ядерної зброї в 2015 р.; членом групи генерального секретаря ООН/Групи експертів з Договору про заборону виробництва матеріалів, що розщеплюється. Як координатор Робочої групи з роззброєння Руху неприєднання з 1994 р. Індонезія узгоджує позицію країн об'єднання на різних форумах та в механізмі роззброєння системи ООН, переважно в рамках І комітету ООН, Комісії ООН з роззброєння і Конференції з роззброєння [5].

Що стосується трьох основних елементів ДНЯЗ, Індонезія вважає, що їх застосування повинне характеризуватись збалансованістю, прозорістю і всеосяжністю. На думку індонезійської влади, ДНЯЗ вдалося запобігти горизонтальному розповсюдженню ядерної зброї, але не в повній мірі вдалося попередити вертикальне поширення, тому вона наполегливо закликає всі держави-учасники ДНЯЗ виконувати своє зобов'язання не розробляти ядерну зброю як по вертикалі, так і по горизонталі. Щодо роззброєння, то Індонезія завжди підкреслювала важливість для ядерних держав виконувати свої зобов'язання з роззброєння в рамках статті VI ДНЯЗ чітко у встановлений термін. Крім того, на думку Джакарти, процес ядерного роззброєння повинен піддаватись перевірці, бути незворотним і прозорим. В питанні нерозповсюдження Індонезія закликає країни, які ще не стали учасниками ДНЯЗ, негайно приєднатися до нього як неядерні держави [5].

Як країна, що розвивається, Індонезія продовжує боротися за визнання права країн на розвиток ядерної енергетики в мирних цілях, що передбачено у статті IV ДНЯЗ, і закликає сторони правильно трактувати такі наміри щодо ядерної зброї. Індонезія також брала активну участь в роботі нарад в рамках Саміту з ядерної безпеки. Під час другого такого саміту в Сеулі у 2012 р. президент країни був присутній в якості глави делегації. В ході зустрічі Індонезія запропонувала початковий варіант комплексу матеріалів щодо запровадження національного законодавства з питань ядерної безпеки. Ця ініціатива є моделлю законодавства з метою сприяння країнам, які займаються підготовкою законодавства в галузі ядерної безпеки, в тому числі реалізації важливих договорів, зокрема, ДВЗЯВ, Конвенції про фізичний захист ядерних матеріалів, а також положень МАГАТЕ. При використанні моделі цього закону кожна держава може адаптувати правові рамки відповідно до своїх потреб і внутрішньої правової системи [14].

Індонезія підтримує зусилля міжнародного співтовариства щодо досягнення універсальності Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ) як доказу колективного прагнення міжнародного співтовариства регулювати використання і, зрештою, повне знищення ядерної зброї, у зв'язку з чим ратифікувала Договір 6 лютого 2012 р. ДВЗЯВ є особливо важливим для Джакарти, оскільки ще з моменту переговорів щодо Договору про заборону ядерних випробувань в трьох середовищах, який вона ратифікувала у 1964 р., країна позиціонує себе як лідера у сфері нерозповсюдження та роззброєння [15]. Окрім важливості ДВЗЯВ у запобіганні розповсюдження ядерної зброї, Джакарта вважає, що система ДВЗЯВ з виявлення ядерного випробування також може бути використана для виявлення стихійних лих, таких як землетруси.

Конкретним проявом рішучої прихильності і підтримки ДВЗЯВ є прийняття на себе Індонезією разом з Угорщиною співголовування на Конференції з XIV статті ДВЗЯВ у 2013-2015 рр. та зобов'язання просувати ідею ДВЗЯВ в різних міжнародних і регіональних нарадах, зокрема, з метою сприяння вступу в силу і універсалізації ДВЗЯВ. В контексті цього слід згадати про 8-у міністерську зустріч ДВЗЯВ в кулуарах 71-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН з нагоди 20-ої річниці підписання Договору, в ході якої Індонезія закликала держави, особливо ті, які зазначені в додатку 2 (здатні розвивати ядерні технології та зброю високого рівня і проводити ядерні випробування) ратифікувати Договір [16].

Якщо аналізувати позицію Індонезії щодо контролю стратегічної торгівлі, то вона вважає, що існуючі договори і конвенції з нерозповсюдження, зокрема, ДНЯЗ, КХЗ і КБТЗ є найважливішими елементами для протидії поширенню зброї масового знищення. У контексті КХЗ, зокрема, можливим є міжнародне співробітництво щодо сприяння використанню хімічної науки та передачі технологій. Тому Джакарта як і раніше скептично налаштована щодо багатосторонніх режимів експортного контролю, таких як Австралійська група, оскільки вони обмежують таку співпрацю [13, s. 132].

Що стосується КБТЗ, то держава дотримується точки зору, що режими експортного контролю за стратегічними товарами роблять КБТЗ менш актуальною і послаблюють багатосторонні зусилля зі зміцнення даної Конвенції і її статус як такої. Нездатність багатосторонніх переговорів створити протокол для КБТЗ, який б забезпечив можливості перевірки і контролю експорту та імпорту небезпечних біологічних агентів, та зосередження на контролюванні торгівлі натомість створює негативний прецедент. Без надійних механізмів перевірки держави-учасниці КБТЗ не зможуть виявити, чи дійсно біологічні агенти використовуються у військових чи інших немирних цілях [13, s.135].

Можна виділити три причини, які лежать в основі позиції Джакарти щодо стратегічної торговельної політики. По-перше, вона вважає, що режими потенційно можуть ускладнити імпорт і експорт товарів подвійного призначення та технологій. Приєднуючись до загальної позиції країн Руху неприєднання, Індонезія погоджується з тим, що ці режими не відображають повністю інтереси країн, що розвиваються, зокрема, у сфері мирного використання чутливих матеріалів і технологій, а тому наголошує на проблемі відсутності міжнародної допомоги для забезпечення цих режимів, що має вирішальне значення для країн, що розвиваються. По-друге, такі режими мають обмежений характер і були створені поза існуючими рамками ООН. Оскільки Індонезія завжди наголошувала на важливості багатосторонності як основного принципу в переговорах щодо роззброєння і нерозповсюдження, то незважаючи на стурбованість з приводу поширення зброї масового знищення, країна стверджує, що досягнення цілей у сфері нерозповсюдження має здійснюватися комплексним, збалансованим і всеосяжним чином, відповідно до норм міжнародного права. По-третє, керівні принципи та контрольні списки режимів можуть вступити у протиріччя з зобов'язаннями індонезійського уряду щодо захисту інтересів малих і середніх підприємств, яких регулювання торгівлі зачепить потенційно.

Однак, хоча Індонезія не є членом режимів експортного контролю, вона демонструє свою прихильність справі запобігання створення або передачі зброї масового знищення. Країна вважає, що кінцева мета режимів експортного контролю відповідає її зовнішній

політиці, яка, серед інших цілей, спрямована на обмеження ризику наявності потрапляння матеріалів або технології в руки приватних осіб або груп, які можуть незаконно використовувати їх для цілей, які загрожують міжнародному миру і безпеці. Тому на національному рівні керівництвом було прийнято низку законів та нормативних актів, які регулюють експорт та імпорт стратегічних товарів.

Таким чином, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що Індонезія є досить помітним гравцем на багатосторонніх переговорах щодо міжнародних режимів роззброєння та нерозповсюдження зброї масового знищення, підтвердженням чого є концептуальне обґрунтування та активна участь держави в різних форматах співпраці. Даний вектор є одним з пріоритетних у зовнішній політиці країни, оскільки дозволяє претендувати на вищий статус в міжнародній ієрархії та створює позитивний імідж країни. Поряд з тим зовнішньополітичний порядок денний Індонезії як країни, що розвивається і має сильні позиції як на регіональному, так і на глобальному рівні, породжує деякий прагматизм в питанні підтримки міжнародних ініціатив, зокрема щодо експортного контролю, що зумовлює її зацікавленість у здійсненні групової дипломатії в рамках Руху неприєднання для посилення своїх переговорних позицій.

Використана література:

1. Shekhar Vibhanshu. Indonesia's Rise: Seeking Regional and Global Roles [Text] / Vibhanshu Shekhar / Vibhanshu Shekhar // Indian Council of World Affairs. – New Delhi, 2015. – 241 p.
2. Reid Anthony. Indonesia Rising: The Repositioning of Asia's Third Giant [Text] / Anthony Reid // Institute of Southeast Asian Studies. – Singapore, 2012. – 200 p.
3. Wiharta Sharon. Peacekeeping Contributor Profile: Indonesia [Electronic resource] / Sharon Wiharta. – Mode of access : <http://providingforpeacekeeping.org/2016/02/05/peacekeeping-contributor-profile-indonesia/>
4. Capie David. Indonesia as an Emerging Peacekeeping Power: Norm Revisionist or Pragmatic Provider? [Text] / David Capie // Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs. – Vol.38, No.1, April 2016. – P.1-27.
5. Statement by Indonesian delegation at the Preparatory Committee for the 2015 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Cluster 1: Nuclear disarmament. First Session [Text] – Vienna, May 2012. – 6 p.
6. Strydom Hennie. The Non-Aligned Movement and the Reform of International Relations [Text] / Hennie Strydom // Max Planck Yearbook of United Nations Law Online. – Volume 11, Issue 1, 2007. – 46 p.2.
7. Final Document of the 14th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement [Text] – Havana, Cuba. – 11-16 September 2006. – 75 p.
8. UN Press Release Doc. SG/SM/10558 [Electronic resource]. – 10 July 2006. – Mode of access : <http://www.un.org/press/en/2006/sgsm10558.doc.htm>
9. Pugh M., Cooper N. War Economies in a Regional Context: Challenges of Transformation [Text] / M. Pugh , N. Cooper – Lynne Rienner Publishers, 2004. – 273 p.
10. Ministry of Foreign Affairs Republic of Indonesia. Small Arms and Light Weapons [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.kemlu.go.id/en/kebijakan/isu-khusus/Pages/Small-Arms-And-Light-Weapons.aspx>
11. Haripin Muhamad. Indonesia and the Arms Trade Treaty [Electronic resource] // The Jakarta Post. – June 27, 2013. – Mode of access : <http://www.thejakartapost.com/news/2013/06/27/indonesia-and-arms-trade-treaty.html>
12. Statement by Kamapradipta Isnomo Minister Counsellor, Permanent Mission of the Republic of Indonesia to the United Nations on behalf of the Non-Aligned Movement at The Thematic Debate of the First Committee of the 70th Session of the United Nations General Assembly on Conventional Weapons [Text] – New York, 26 October 2015. – 4 p.

13. Rachmianto Andy. Indonesia's Approach to Strategic Trade Controls: The Perspective of a Developing and Archipelagic Country [Text] / Andy Rachmianto // Strategic Trade Review, Spring 2016. – Volume 2, Issue 2. – P. 130-139.

14. Statement by Ambassador Desra Percaya, Permanent Representative of the Republic of Indonesia to the United Nations on behalf of the Non-Aligned Movement at the 2015 Substantive Session of the United Nations Disarmament Commission [Text] – New York, April, 2015. – 5 p.

15. Lieggi Stephanie. The Nonproliferation Tiger: Indonesia's Impact on Nonproliferation in Asia and Beyond [Electronic resource] / Stephanie Lieggi // The Nuclear Threat Initiative. – March 5, 2012. – Mode of access : <http://www.nti.org/analysis/articles/nonproliferation-tiger-indonesias-impact-nonproliferation-asia-and-beyond/>

16. Ministry of Foreign Affairs Republic of Indonesia. Indonesia Urges Ratification of Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty [Electronic resource]. – 22 September 2016. – Mode of access : <http://www.kemlu.go.id/en/berita/Pages/ri-urges-ctbt-ratification.aspx>

Сморжевская А. Г. *Глобальное измерение многосторонней дипломатии Индонезии относительно международных режимов*

В статье исследуется многосторонняя дипломатия Индонезии относительно международных режимов разоружения, нераспространения и экспортного контроля на глобальном уровне. Автор рассматривает концептуальные основы и практические направления реализации политики Джакарты в данном вопросе в контексте преодоления угроз международной безопасности. Особое внимание уделяется роли групповой дипломатии Движения неприсоединения при формировании позиции Индонезии.

Ключевые слова: международная безопасность, многосторонняя дипломатия Индонезии, международные режимы, разоружение, нераспространение, экспортный контроль.

Smorzhevskaya A. *The Global Dimension Of Indonesia's Multilateral Diplomacy Concerning International Regimes*

The article deals with the multilateral diplomacy of Indonesia relating international regimes of disarmament, non-proliferation and export control at international level. The author examines the conceptual basis and practical directions of Jakarta's policy implementation in this field in the context of overcoming threats to international security. Special attention is paid to the role of group diplomacy of the Non-Aligned Movement in the formation of Indonesia's position.

Keywords: international security, multilateral diplomacy of Indonesia, disarmament, non-proliferation, export control.